

Віктор Шевчук

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

КРИМІНАЛІСТИЧНА ПРОФІЛАКТИКА В СТРУКТУРІ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ КОРУПЦІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ

Сучасний період формування правової держави в Україні характеризується загостренням загальної кримінальної ситуації, пов'язаної з поглибленням економічної, соціальної й політичної кризи в суспільстві, створюється загроза національній безпеці держави. Це, у свою чергу, зумовило значне зростання економічної злочинності, характерною рисою якої є криміналізація економіки, влади й суспільства.

На сучасному етапі розвитку держави поряд з економічними злочинами різко зросли і злочини корупційної спрямованості [3], зокрема факти зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК), перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу (ст. 365 КК), службового підроблення (ст. 366 КК), прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (ст. 368 КК), незаконного збагачення (ст. 3682 КК), підкупу службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (ст. 3683 КК), зловживання впливом (ст. 3692 КК) та інших кримінальним проявам цієї категорії що здійснюються представниками влади або особами публічного права, які тим самим дискредитують діяльність органів державної влади й управління, обмежують права громадян, підривають економіку країни.

Не дивлячись на високий рівень латентності цих кримінальних правопорушень, вивчення слідчої та судової практики, офіційної статистики свідчить про значну поширеність таких злочинів в Україні, причому просліджується тенденція їх зростання. Динаміка злочинності, змінення її структури й характеру, інші негативні чинники сучасності потребують консолідації зусиль органів кримінальної юстиції, забезпечення їх діяльності адекватними засобами, прийомами й методами боротьби з такими злочинними проявами. Тому на сьогодні одним із пріоритетних напрямів діяльності правоохоронних органів є запровадження ефективної системи

протидії злочинам корупційної спрямованості, вжиття невідкладних заходів, спрямованих на вдосконалення слідчої та судової діяльності, що ґрунтуються на новітніх досягненнях науки й техніки, розширенні можливостей їх використання у практиці боротьби з кримінальними правопорушеннями цієї категорії [2, с. 34–40].

Особливого значущості серед таких напрямів набувають проблеми формування та удосконалення методики розслідування злочинів корупційної спрямованості, зокрема, розробка й дослідження питань криміналістичної профілактики даної категорії злочинів. Очевидно, що методика розслідування злочинів відбиває процес боротьби зі злочинами як єдність розкриття, розслідування і спеціально спрямованого попередження злочинів. При цьому двоєдина функція криміналістики виражена в діяльності правоохоронних органів по попередженню злочинів у сфері розкриття, розслідування, з одного боку, й у сфері спеціального попередження – з другого. Тому частиною криміналістичних рекомендацій є опис особливостей підготовки і проведення попереджувальної діяльності при розслідуванні окремих видів злочинів.

Криміналістичну профілактику злочинів слід розглядати у двох аспектах. По-перше, криміналістична профілактика як специфічна діяльність уповноважених законом суб'єктів, що здійснюється на підставі застосування засобів криміналістичної техніки, прийомів, криміналістичної тактики, методів розслідування певних злочинів і пов'язана із встановленням причин та умов, що сприяють учиненню злочинів, а також вжиттям спеціальних криміналістичних засобів для профілактики, запобігання і припинення злочинної діяльності конкретних осіб. По-друге, криміналістичну профілактику злочинів можна розглядати як один із наукових напрямків криміналістичної науки, як окрема криміналістична теорія.

Таким чином, предмет криміналістичної профілактики злочинів будується з урахуванням вимог кримінально-процесуального закону, кримінологічної теорії попередження злочинів, а також специфіки криміналістичної науки й особливостей її завдань. При цьому криміналістика не посягає на предмет інших наук кримінального циклу, оскільки кожна з них має свій предмет пізнання. Криміналістичний аспект попередження злочинів має свої особливості, які впливають із предмета науки криміналістики щодо слідоутворення, специфічних слідів, які відбивають ознаки обстановки, що сприяли злочину. У зв'язку з цим, слушним є твердження Р. С. Белкіна (2001 р.), що криміналістичні засоби й методи профілактики злочинів можуть бути поділені на: 1) засоби і методи безпосереднього

встановлення причин та умов, що сприяють вчиненню та приховуванню злочинів; 2) засоби і методи одержання органом розслідування або судом опосередкованої інформації про ці причини та умови; 3) засоби та методи експертного встановлення цих даних.

Криміналістичні дослідження проблеми криміналістичної профілактики злочинів корупційної спрямованості, на наш погляд, повинні базуватися на наукових положеннях не тільки криміналістики й теорії криміналістичної профілактики, а й інших галузей знань, передусім кримінології, кримінального права, кримінального процесу, кримінального права, а також на пізнанні економічних, соціальних, технічних, технологічних, організаційних та інших аспектах профілактики. При цьому слід враховувати показники стану, структури й динаміки вчинення злочинів корупційної спрямованості, окремих її різновидів, причини й умови, що сприяють корупційній діяльності окремих осіб, і т.д.

Вивчення й узагальнення практики свідчить, що обставини, які сприяють вчиненню злочинів корупційної спрямованості досить різноманітні, однак найбільш поширені серед них можуть бути згруповані за деякими загальними ознаками: 1) недосконалість та прогалини у кримінальному, кримінальному процесуальному та адміністративному законодавстві; 2) недостатній рівень спеціальної підготовки осіб, які ведуть боротьбу з злочинами корупційної спрямованості; 3) недоліки в організації діяльності окремих відомств та установ; 4) помилки в митній та податковій політиці; 5) неналежний рівень контролю за діяльністю окремих державних органів та міністерств; 6) недоліки в реєстрації джерел інформації про злочини корупційної спрямованості та невпорядкованість у системі фінансового контролю; 7) неналежний рівень взаємодії між державними, правоохоронними та оперативно розшуковими органами; 8) неналежне міждержавне співробітництво в боротьбі із злочинами корупційної спрямованості; 9) корупція і зловживання службовим становищем у державних, правоохоронних і судових органах та ін.

Для виявлення обставин, що сприяли вчиненню злочинів корупційної спрямованості, не потрібно проведення яких-небудь спеціальних для цієї мети слідчих (розшукових) дій. Виявлення причин та умов, які сприяють учиненню злочинів, – складова частина загального процесу розслідування певного злочину. Тому обставини, які сприяли вчиненню злочинів корупційної спрямованості, встановлюються в ході проведення окремих слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів. При цьому особливого значення набуває огляд

місця події, допити підозрюваних, свідків, обшук, виїмка, провадження судових експертиз. Дані про такі обставини можуть бути отримані при проведенні будь-якої слідчої (рошукової) дії, спрямованої на збирання, дослідження й перевірку доказів у кримінальному провадженні.

Враховуючи важливість і значущість встановлення обставин, у структурі процесу розслідування злочину, що сприяли його вчиненню, А. В. Дулов цілком обґрунтовано пропонує вирішення таких завдань шляхом провадження не окремих розрізнених слідчих дій, а за допомогою проведення тактичної операції «Профілактика», що впливає з наступного: а) профілактична діяльність є складовою частиною розслідування будь-якого кримінального провадження. Це завжди вирішення самостійного завдання, що визначає спрямованість використання слідчим тактичних засобів; б) для його вирішення слідчому необхідно провести комплекс слідчих та інших дій, з активним залученням оперативних працівників поліції, ревізійних служб, громадських організацій, спрямовуючи при цьому їх на виявлення причин та умов, що сприяли вчиненню злочину; в) для вирішення поставленої мети всі дії слідчого та інших осіб мають здійснюватися за єдиним планом [1, с. 145, 146]. Тому виокремлення самостійної тактичної операції «Профілактика» та її обов'язкове проведення при розслідуванні злочинів корупційної спрямованості сприяють досягненню всіх цілей профілактичної діяльності слідчого, слугують удосконаленню методики розслідування розглядуваних злочинів.

Виходячи із вищевикладеного, криміналістична профілактика злочинів є одним із пріоритетних напрямів наукових досліджень, які потребують подальшого розвитку теоретико-методологічних засад вчення про криміналістичну профілактику злочинів, а також розробки й дослідження криміналістичної профілактики окремих видів злочинів, у тому числі й злочинів корупційної спрямованості, що стане суттєвим кроком у підвищенні рівня науково-методичного забезпечення їх протидії, служитиме основою для оптимізації розслідування означених кримінальних правопорушень.

Список використаних джерел:

1. Дулов А. В. Основы расследования преступлений, совершенных должностными лицами / А. В. Дулов. – Минск : Изд-во «Университетское», 1985. – 168 с.
2. Коновалова В. О. Інновації в методиці розслідування злочинів / В. О. Коновалова // Право та інновації. – Вип. 2 (14). – Х.: Право, 2016. – С. 34–40.

3. Шепітько В. Ю. Розслідування злочинів корупційної спрямованості: науково-практичний посібник / В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель. – Х.: Харків юридичний, 2013. – 220 с.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

USAID

ОБСЕ

СВІТ БЕЗ КОРУПЦІЇ: МІФ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ?

Матеріали дискусійної панелі
Першого Харківського міжнародного юридичного форуму
«Право та проблеми сталого розвитку в глобалізованому світі»
м. Харків, 3–6 жовтня 2017 р.

Харків
«Право»
2017

УДК 342:328.185(477)
ББК 66.3(4УКР)3
С24

Редакційна колегія:

академік НАН і НАПрН України, д-р юрид. наук, проф. В. Я. Тацій,
член-кореспондент НАПрН України, д-р юрид. наук, проф. Ю. Г. Барабаш,
д-р юрид. наук, проф. Б. М. Головкін,
канд. юрид. наук, доц. І. А. Шуміло,
канд. юрид. наук О. О. Шуміло

С24 **Світ** без корупції: міф чи реальність? : матеріали дискусійної панелі Першого Харк. міжнар. юрид. форуму «Право та проблеми сталого розвитку в глобалізованому світі» (м. Харків, 3–6 жовтня 2017 р.). – Харків : Право, 2017. – 142 с.

ISBN 978-966-937-277-2

ISBN 978-966-937-277-2

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2017
© Оформлення. Видавництво «Право»,
2017

ЗМІСТ

<i>Богатирьов Іван</i> НАУКОВИЙ ПОГЛЯД НА КОРУПЦІЮ В УКРАЇНІ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЇЇ КОРУПЦІЙНИХ ВІДНОСИН	3
<i>Бусол Олена</i> ГЛОБАЛІЗАЦІЯ КОРУПЦІЙНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ ЯК ОБ'ЄКТИВНИЙ ПРОЦЕС КРИМІНАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОГО СУСПІЛЬСТВА	7
<i>Гацелюк Віталій</i> ЕФЕКТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ КВАЛІФІКАЦІЙНО-ДИСЦИПЛІНАРНОЇ КОМІСІЇ ПРОКУРАТУРИ ЯК ФАКТОР ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ.....	11
<i>Головкін Богдан</i> СТАН КОРУПЦІЇ В МИТНІЙ СПРАВІ.....	19
<i>Дзюба Анастасія</i> ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У ПРИВАТНІЙ СФЕРІ.....	25
<i>Дорохіна Юлія</i> КОРУПЦІЙНІ ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ.....	30
<i>Запотоцький Андрій</i> ПОЧАТКОВИЙ ЕТАП РОЗСЛІДУВАННЯ ПРИВЛАСНЕННЯ АБО РОЗТРАТИ МАЙНА У СФЕРІ БУДІВНИЦТВА ШЛЯХОМ ЗЛОВЖИВАННЯ СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ.....	34
<i>Ілляшенко Олексій</i> ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ВИКРИВАЧІВ КОРУПЦІЇ	38
<i>Kerikmäe Tanel</i> ON GOOD REGULATORY PRACTICE AND ACADEMIC ETHICS IN ESTONIA.....	42
<i>Комаров Олександр</i> РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ: ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ЧИ ПРОБЛЕМИ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ?.....	44
<i>Копотун Ігор, Лавренюк Юрій</i> КОРУПЦІЯ ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ ТА ЇЇ НАСЛІДКИ.....	49
<i>Кулик Катерина</i> ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ НАЦІОНАЛЬНОГО АГЕНТСТВА З ПИТАНЬ ВИЯВЛЕННЯ, РОЗШУКУ ТА УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ, ОДЕРЖАНИМИ ВІД КОРУПЦІЙНИХ ТА ІНШИХ ЗЛОЧИНІВ	54
<i>Левченко Юрій</i> СИСТЕМНІСТЬ ЯК ІДЕНТИФІКУЮЧА ОЗНАКА КОРУПЦІЇ	58
<i>Лукашевич Сергій</i> ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ.....	60

<i>Мартиненко Володимир</i>	БОРОТЬБА З КОРУПЦІЄЮ ЯК ГОЛОВНИЙ НАПРЯМ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОВЖИВАННЮ ВЛАДОЮ АБО СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ, ЩО ВЧИНЯЄТЬСЯ ДЕРЖАВНИМИ СЛУЖБОВЦЯМИ.....	64
<i>Мостова Ірина</i>	ЗАПОБІГАННЯ ТА ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ	68
<i>Настюк Василь</i>	ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ.....	72
<i>Новіков Олег</i>	ДЕЯКІ ПИТАННЯ КОМПЛЕКСНОГО ПІДХОДУ ДО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ У ПРИВАТНІЙ СФЕРІ.....	77
<i>Оболенцев Валерій</i>	ФОРМАЛІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМ, ЩО ІСНУЮТЬ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВИ УКРАЇНА У ЗВ'ЯЗКУ З КОРУПЦІЄЮ	80
<i>Орловська Наталія</i>	ПРОБЛЕМИ ВІТЧИЗНЯНОГО ПІДХОДУ ДО КРИМІНАЛЬНО- ПРАВОВОГО ЗАПОБІГАННЯ ПОЛІТИЧНІЙ КОРУПЦІЇ	84
<i>Поліщук Геннадій</i>	КОРУПЦІЙНІ ЧИННИКИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ	88
<i>Сердюк Олександр</i>	ІНТЕГРАЛЬНІ ПОКАЗНИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ.....	90
<i>Сіверс Роберт</i>	АНТИКОРУПЦІЙНА СТРАТЕГІЯ УКРАЇНИ: ПОТОЧНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ.....	93
<i>Сметаніна Наталія</i>	ФОРМУВАННЯ НЕГАТИВНОГО СТАВЛЕННЯ ДО КОРУПЦІЇ ЯК НАПРЯМ СУЧАСНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	96
<i>Тимошенко Віра</i>	ПОЛІТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ТЕРОРИЗМУ	101
<i>Tuliakov Viacheslav</i>	VICTIMOLOGY OF INTERNATIONAL CRIMINAL LAW AND DOMESTIC ANTICORRUPTIVE POLICY	105
<i>Філіптов Станіслав</i>	ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ПРОГРАМИ НАТО «BUILDING INTEGRITY» У СЛУЖБОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ	113
<i>Шакун Василь</i>	ПОЛІТИЧНА ВОЛЯ І ЗЛОЧИННІСТЬ	117

<i>Шевчук Віктор</i> КРИМІНАЛІСТИЧНА ПРОФІЛАКТИКА В СТРУКТУРІ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ КОРУПЦІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ.....	123
<i>Шепітько Валерій</i> ФОРМУВАННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ МЕТОДИК РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ КОРУПЦІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ.....	127
<i>Юрчишин Ярослав, Костецький Максим</i> АНТИКОРУПЦІЙНИЙ СУД – КЛЮЧ ДО ЗНИЩЕННЯ ТОП-КОРУПЦІЇ.....	132

Наукове видання

СВІТ БЕЗ КОРУПЦІЇ: МІФ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ?

Матеріали дискусійної панелі Першого Харківського міжнародного
юридичного форуму «Право та проблеми сталого розвитку
в глобалізованому світі»
м. Харків, 3–6 жовтня 2017 р.

*Матеріали друкуються
в авторській науковій та літературній редакції*

Відповідальний за випуск *Б. М. Головкін*

Комп'ютерна верстка *А. Т. Гринченка*

Підписано до друку з оригінал-макета 26.10.2017.
Формат 60×84 1/16. Папір офсетний. Гарнітура Times.
Обл.-вид. арк. 7,80. Ум. друк. арк. 8,25. Вид. № 1747.
Тираж 50 прим.

Видавництво «Право» Національної академії правових наук України
та Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
Україна, 61002, Харків, вул. Чернишевська, 80а
Тел./факс (057) 716-45-53
Сайт: www.pravo-izdat.com.ua
E-mail для авторів: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для замовлень: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції — серія ДК № 4219 від 01.12.2011 р.

Виготовлено у друкарні ФОП Леонов
Тел. (057) 717-28-80